

PELLO ZUBIRIA

Nendo Dango: hazitik hasita mundua oihantzeko

Noizbait basoz beteta egon zen ludia berriro oihanez beztitu beharra dago, edonork dakienez. Itsasoaz gain, zuhaizpeetan datza bioaniztasuna, klimaren erregulazioa eta elikadurak ekoizteko beharrezkoa den lurzorua bera. Masanobu Fukuokak asmatutako “Nendo Dango” teknika gero eta gehiagok darabilte paraje elkorak basoberritzeko.

GUEÑESKO (BIZKAIA) SODUPE auzoko haurrek eta udal hartan basoen arduraduna den Joseba Garcia Lizarralde iraultza txiki bat ekarri zioten Euskal Herriari 2010eko otsailean. Julen Nafarrate kazetariak honela kontatu zuen *Berrian*: “Ezer egin barik, landatuz. Basoak birlan-datzeko ohiz kanpoko bidea jarraitu dute Gueñesen. Zuhaitz Egunaren harira, gorostiak landatu dituzte Nendo Dango teknika japoniarra jarraituz”. Ereiteak bi krisiri aurre egiteko balio izan die gueñestarrei.

Kronikan Garcia Lizarralde iradoki zion kazetariari duela bi urte Udalak murriztu egin behar izan zuela haur eta gaztetxoekin mendiak basoberritzeko zeukan aurrekontua. Ekonomiak egin duen gainbeherarekin, 2011n ez dira aberatsago egongo. Landareak erostea baino merkeago ateratzen da haurrak mendira eramanez, arboletatik edo orbel artetik haziak jaso eta haiek buztinezko pilotatxotan bilduta ereitea.

Nendo Dangok irauli nahi duen beste krisia ingurumenaren hondatzea bera da. Munduak zuhaitzak eskas ditu. Eta baso berriak landatzen hasitakoan, efikazia gutxiko sistemak usatzen ditugu gizakiok: oso nekez haziko diren landareak sartzeko zulogintzan, lehendik indarra galdua dauzkaten lurzorua lan horiekin gehiago andeatzen ditugu.

Nendo Dango teknika Masanobu Fukuoka (1913-2008) japoniarrak asmatu zuen. Soroetan zuhaitzak eta bestelako uztak ematen dituzten landareak uztartu eta elkarlanean modu ahalik eta naturalenean hazten saiatu zen Fukuoka, eta nekazaritza ekologikoaren lauzpabost erreferentzia nagusietako bat da. Permakulturan ari direnek aitortzen diote nagusitasuna, goldatu gabeko nekazaritzan ari direnetako gehienek bezala.

Mundua basamortutzeko bidean doala eta asmatu zuen Nendo Dango, funtsean zera dena: ahalik eta modu erraz eta merkeenean lortzea ahalik eta zuhaitz gehien erne eta haztea, oihan berri iraunkorrek osatuz, zuhaitz, sastraka eta belarriak batean ereinda bolatxoetan.

Teknika sinplea da. Buztinezko bai pilotatxo edo puxtarriak, edo bai opil txiki edo diskoak egin, barruan daramatzatelarik erein nahi diren haziak. Horrela pilota edo opiltxo bakoitzak barruan hiru hazi mota eramango ditu. Batetik, lehen euriekin erneko diren belar eta lekaleak. Horiekin batean zuhaixka eta sastraken haziak. Eta azkenik, aurrekoek antolatutako ekosisteman errazago erne eta sustraituko diren arbola eta zuhaitzenak.

Denbora batez idortzen utzi diren bolatxo hauek gero eramango dira baso berria sortzen ikusi nahi den

Irudiko neska-mutikoak ez dira Gueñesekoak, Kantabriako Maliano herrikoak baizik. *Grupo de Scout Cachón* taldeari hartu diogu blogetik. Nendo Dangotarako hautaturiko haziak nahasten dituzte buztinarekin eta konpostarekin, ondoren aste batzuetan lehortzen uzteko. Beranduago, alferrik galtzen utzitako lur muturren batean jaurtikiko dituzte. Teknika hau bera erabiltzen dute hiri handietan *Guerrilla Gardening* (Gerri-lazko baratze-gintza) burutzen duten militantek, abandonatutako orubeetan edo zaborrak pilotatzeko baizik usatzen ez diren txoko sasitsueta loreak, arbolak edo barazkiak jaio daitezen. Lurrean zuloak eginda arbola gazteak aldatzea baino diru eta energia gutxiago eskatzen du, esfortzu berarekin eremu zabalagoan askoz landare gehiago erein daitezke. Hazietan belarki, sastraka eta zuhaitzenak ondo orekatuz gero, arrakasta segurtatuta dago.

lekura, jaurti aliritzira, eta *aio, Pelaio*. Naturak egingen du bere lana. Euriarekin, babesgarri eduki duten buztinetik hasiko dira ernetzen haziak bata bestearen segidan.

Fukuokak bi txori jo nahi zituen koxkorrokin. Batetik, ahal bezain gutxi urratu lurra, nekazaritzan ere zerabilen *Wu-Wei* (Ez egin) taoistari jarraiki. Bestetik, ahalik eta zuhaitzik gehiena erein. Munduaren idortzeak kezkatzen zuen. Azken elkarrizketako batean kazetari bati bukaeran bota zion: “Esaten dizut liburuak harrika botatzeko, ez duzuela hainbeste pentsatu behar. Artikuluan jar ezazu nahi duzuna, baina azken lerroetan ipini: ‘Elkarriketa honek ez du ezertarako balio’. Buztinezko bolatxoak erein behar ditugu fite, ez zaigu eta astirik geratzen”.

Alternatiba: sastrakak kimatzea

Munduan basamortu bilakatzen ari diren eremuetan erraz eta zabal usatzeko modukoa da Nendo Dangoa. Fukuoka beraren ametsa horixe zen, hain zuzen, hazi bolatxoak modu masiboan ereitea, baita hegazkinak eta helikopteroak erabiliz ere, buztinezko pilotak modu ia industrialean ekoizturik.

Zuhaitzak eta soroa integratzen dituzten laborantza teknikak gero eta zabalduagoak daude mundu osoan. Basoetan milaka urtez ondu

tzagai nagusi, baina hizlarien artean Tony Rinaudo-k lezio interesgarri hau aurkeztu zuen: *Basamortutzeari gaina hartuz eremu idorretan.*

Australiako World Vision Gobernu Kanpoko Erakundeko kide den Rinaudok erakutsi zituen FMNR *Farmer Managed Natural Regeneration* (Laborariek kudeatutako naturaren lehengoratzea) sistemarekin lortutako fruituak. Kasik erabat idortutako parajeetan ere geratzen dira sastrakak, zuhaitz txikiak edo ebakitako arbolen ipurdietan nola edo hala bizi diren kimuak. Puja ahulok zaindu, kimatu eta ugaritzetik sortzen dituzte baso berriak FMNR teknikarekin.

Herri bakoitzean baserritarrek mugatzen dute oihandu nahi duten eremua, hautatzen zein adar utzi aurrerako eta zein kimatu, landare gazteak aziendetatik babesteko neurriak hartzen, suak borrokatzen, eta abar.

Auzolanak urte gutxitan ematen dituen fruituak erakutsi zituen Rinaudok diapositibetan, abantailak aletuz: egurra hurbildu herrietara bilketara joan behar duten haur eta emakumeen mesedetan, etxegintza eta tresnetarako zura, elikadura ugaritzea, lurzorua kalitatea hobetzea, higadura gutxitu eta lurpeko urak eta iturriak aberastea, basoko hegazti eta piztiak itzultzea, eta abar.

Hazi ereitea eta kimaketa burutsua, batek ez du bestea kentzen. Fukuoka bietan ariko zen gustora, naturari lagunduz gizakiaren ahalik eta indar txikinez. *Wu-Wa*, alegia. ■

den lurrean hazten baitira gizakion elikadura bermatzen duten landareak. Mende luzeetako ustiatze ezjakinaren ondoren, soroek basoen laguntza eskatzen dute denetan.

Zuhaitz adaxka txikituak (BRF *Bois Raméal Fragmenté*, frantsesez) asko lezake lurra zaharberitu edo sendatzeko prozesuan. Horrek esplikatzeko du zuraren eta sutarako egurraren beharraz gain, prefostamundu osoko nekazari askoren artean zuhaitz landaketa edo ereiteak piztu duen interesa. BRFa egiteko ez dira zuhaitz handiak behar, 7 zentimetroko diametroa baino txikiagoko adaxkak birrintzen dira.

Basamortuak gizakia behartu duen erlojupeko lasterketan asko ari dira munduan saiatzen. Hil berria

da Wangari Maathai nobel saridun kenyatarra, sortu zuen Green Belt Mouvementen bidez lortu duena Kenyan eta Afrikako beste herrialde batzuetan milioika zuhaitz berri landatzea, funtsean baserrietako emakumeek beren gain hartutako lanarekin. Horiek gehien bat mintegietan erretako zuhaitz txikiak landatzen dituzte. Baina nola lortu basoak are gehiago ugaritzea?

Trailean Jordanian burutu dute permakulturaren nazioarteko 10. biltzarra. Permakultura mugimendu zabal eta anitza da mundu osoan (Australian sortu zuen Bill Morrisonek) eta bi hitzetan esanda, gizakiak bere behar guztiak modu iraunkorrean asetzeko moduak lantzen ditu. Jordaniakoan ura zuten min-

**ZINKUNEGI
OPTIKA**
Hernani, 23 · 20004 Donostia
T. 943 420 624
info@zinkunegioptika.com
www.zinkunegioptika.com

zuri begira